

Otuz dörd il əvvəl - 1992-ci il fevralın 26-dan 27-nə keçən gecə bu şəhərdə dəhşətli faciələr baş verdi. Erməni quldurlarının od vurub yandırdıqları Xocalı alovlar içində sakinlərinin ah-nalələrinə, fəryadlarına şahidlik etdi. Azğınlaşmış düşmən o gecə Xocalı adlı Azərbaycan şəhərini Yer üzündən silirdi. Qarlı, şaxtalı həmin fevral günündə işğalçıların zülmündən baş götürüb evindən, yurdundan qaçmaq məcburiyyətində qalan soydaşlarımız şəhid oldu. Təcavüzkar ermənilər əsir götürdüləri xocalılara işğəncələr verdilər.

1992-ci il fevralın 25-dən 26-na keçən gecə Ermənistanın hərbi birləşmələri keçmiş sovet ordusunun Xankəndi şəhərində yerləşən 366-cı motoatıcı alayının iştirakı ilə Xocalıda dəhşətli soyqırımı törətdi. Faciə zamanı qətlə yetirilən 613 nəfərin 63-ü uşaq, 106-sı qadın, 70-i ahlı insan idi. Hərbi təcavüz nəticəsində 8 ailə tamamilə məhv edildi, 25 uşaq hər iki valideynini, 132 uşaq isə valideynlərindən birini itirdi.

O müsibətli günlər on illərin uzaqlığında qalıb. Ancaq yaraları sağalmayıb. Heç zaman da nə tamamilə sağalacaq, nə də unudulacaq...

Lakin bu gün təsəllimiz böyük, sevincimiz sonsuzdur. Çünki Şərqi Zəngəzurun, Qarabağın digər əraziləri - Cəbrayıl, Qubadlı, Laçın, Füzuli, Ağdam, Şuşa, Kəlbəcər, Ağdərə, Xocavənd kimi Xocalı da öz əzəli sahiblərinindir. 2020-ci ildə baş verən Vətən müharibəsində və 2023-cü ildə aparılan lokal xarakterli antiterror əməliyyatında müzəffər Azərbaycan Ordusunun qazandığı böyük qələbələr nəticəsində Ermənistanın otuz il davam etdirdiyi işğala son qoyuldu.

Onilliklər ərzində əsarət altında saxladığı Azərbaycan ərazilərini Ermənistan xarabalığı çevirmişdi. İşğalçı ermənilər özlərinin olmayan Şərqi Zəngəzurdə, Qarabağda dağıntılar törətmiş, nəinki kəndlərini, qəsəbələrini, şəhərlərini yerlə yeksan etmişdilər, təbii sərvətlərini talamışdılar. O yerlərin təbiətinə belə qıymış, saf bulaqlarını, sıx meşələrini məhv etmişdilər.

İndi Azərbaycan dövləti o əraziləri xarabalıqdan gülüstana çevirir. Erməni vandalların dağıtdıqları, məhv etdikləri yurdlar yenidən bərpa edilir. Qarabağda, Şərqi Zəngəzurdə müasir standartlara cavab verən yeni yollar çəkilir, infrastruktur qurulur, kəndlər, qəsəbələr, şəhərlər salınır. Keçmiş məcburi köçkünlərin yurd həsrəti bitir. Onlar tədricən yurdlarına qayıdirlar.

Qarabağın və Şərqi Zəngəzurun Ermənistan tərəfindən 1990-cı illərdə işğal olunması, on illər ərzində əsarətdə

Xocalıya dönüş - ədalətin qələbəsi

qalması, o ərazilərin əsl sakinlərinin - azərbaycanlıların başlarına gətirilən müsibətlər, işğəncələr artıq Zəfər tariximizin o üzündə qalıb. Bu üzdə sevinc, qürur içində yurduna döən qarabağlılar, şərqi zəngəzurlular var. Ancaq həmin illər tarixin səhifələrinə əbədi həkk olunub. Bu hadisələr xalqımızın yaddaşından heç vaxt silinməz.

Fevralın 26-da Xocalı Soyqırımı Memorialının açılı mərasimində yaşanan hisslər bunu bir daha təsdiq etdi. Həmin gün Xocalı torpağında kədər, qüssə, sevinc və qürur dolu tarixi anlar yaşandı.

Xocalı Soyqırımı Memorialı Xocalı faciəsi qurbanlarının xatirəsinin əbədləşdirilməsi, tarixi həqiqətlərin gələcək nəsillərə çatdırılması və milli yaddaşın qorunması məqsədilə Prezident İlham Əliyevin 2025-ci ilin fevralında imzaladığı sərəncama əsasən yaradılıb. Layihə Heydər Əliyev Fondu tərəfindən hazırlanan konsepsiya əsasında reallaşdırılıb.

Xocalı şəhərində ucaldılan Xocalı Soyqırımı Memorialının açılışında Prezident İlham Əliyev, birinci xanım Mehriban Əliyeva və ailə üzvləri iştirak

etdilər. Dövlətimizin başçısı abidənin önünə əklil qoyaraq, 34 il əvvəl qətlə yetirilmiş günahsız soydaşlarımızın xatirəsini ehtiramla andı.

Sonra Prezident İlham Əliyev, birinci xanım və ailə üzvləri Xocalı rayon ictimaiyyətinin nümayəndələri ilə görüşdülər.

Görüşdə çıxış edən dövlətimizin başçısı vurğuladı ki, Xocalı soyqırımı Ermənistan dövləti, erməni faşistləri tərəfindən azərbaycanlılara qarşı, insanlığa, bəşəriyyətə qarşı törədilmiş qanlı hərbi cinayətdir. Bunun məsuliyyətini Ermənistan dövləti daşıyır: "Azərbaycan xalqı üçün bu, ən böyük faciədir. Bu faciəni dünya ictimaiyyətinə çatdırmaq üçün, bizim haqq işimizi dünya birliyinə təqdim etmək üçün həm Azərbaycan dövləti, həm ictimai təşkilatlar, qeyri-hökumət təşkilatları, demək olar ki, bir çox qurumlar fəal çalışıblar. Burada xüsusilə Heydər Əliyev Fondunun fəaliyyətini qeyd etmək istərdim. Fond yarandıqdan dərhal sonra "Xocalıya ədalət!" genişmiqyaslı hərəkatına start verdi. Bu təşəbbüsü Fondun vitse-prezidenti Leyla Əliyeva həyata keçirirdi. Son 20 il ərzində onun təşəbbüsü ilə dünyanın bir çox

ölkələrində bir çox tədbirlər, təqdimatlar, simpoziumlar, konfranslar keçirilmişdir, bir çox kitablar, broşürlər, bukletlər dərc edilmişdir. Çünki Ermənistan dövləti, dünya erməniliyi və dünya erməniliyinin, Ermənistan dövlətinin arxasında duran dövlətlər bu qanlı faciəni ört-basdır etməyə çalışırdılar". Dövlətimizin başçısı qeyd etdi ki, hətta erməni təbliğatçıları Azərbaycanı bu faciədə günahlandırmağa çalışırdılar: "Əgər biz öz haqq səsimizi ucaltmasaydıq, bu gün bəlkə də dünyada Xocalı soyqırımı ilə bağlı həqiqətə uyğun məlumat olmayacaqdı. Məhz bizim təkidli söylərimiz nəticəsində artıq 20-yə yaxın ölkə Xocalı soyqırımını soyqırımı kimi rəsmən tanıyıb və bu proses davam etdirilir".

Dövlətimizin başçısı qeyd etdi ki, Memorial Kompleksin açılışı, məhz Xocalıda açılışı ədalətin təntənəsidir. Bu kompleks silinməz yaddaşımızın təcəssümü olacaq. Biz Xocalı soyqırımını heç vaxt unutmamalıyıq. Ermənistan dövlətinin vəhşiliklərini heç vaxt unutmamalıyıq. Öz tariximizi heç vaxt unutmamalıyıq, ayıq olmalıyıq, həmişə güclü olmalıyıq, həmişə düşmən bizdən qorxmalıdır, necə ki, bu gün qorxur.

Məhz bu qorxu nəticəsində bu gün Azərbaycan xalqı sülh içində yaşayır.

Memorial Kompleksin açılışında iştirak edən Xocalı sakinlərinin demək olar ki, hər birinin öz yaxınlarını, qohumlarını, doğmalarını itirdiklərini, uzun illər ərzində bu ağrı ilə, bu kədərlə yaşadıklarını diqqətə çatdıran Prezident İlham Əliyev bildirdi: "Öz yaxınlarını itirən, öz torpağını itirən, öz doğma diyarından didərgin salınan insanlarda gör nə qədər iradə olmalı idi ki, bütün bunlara dözə bilsinlər və dözdülər də. Çünki onları saxlayan inam idi, ədalətə inam, dövlətə inam, ordumuza inam".

Görüşdə söz alan Nərgiz Mahmudovanın 1992-ci il fevralın 25-dən 26-na keçən gecə qəddar ermənilər tərəfindən Xocalı faciəsi törədildəndə 9 yaşı olub. İşğalçıların zülmündən baş götürüb qaçan Nərgiz Mahmudova və ailə üzvləri əsir götürülüb və dəhşətli işğəncələrə məruz qalıblar. Çətinliklə əsirlikdən qurtulsalar da, o zaman aldıkları yaralar bu gün də sağalmayıb: "Donvurma nəticəsində ailə üzvümüzdən beş nəfərin ayağı kəsildi, ikinci qrup əlilik. Mənim atamla anamın ayağının yarası bu günə qədər də sağalmayıb.

Görüşdə çıxış edən Anar Əbdülovun da o vaxt - ailə üzvləri ilə Xocalını tərk edəndə 9 yaşı olub. O gün çəkdikləri müsibətlərdən Anar Əbilov həyacanlanmadan danışa bilmir. İşğaldan azad edilmiş digər ərazilərimiz kimi Xocalıya da qayıdış davam edir. Onlardan biri də Anar Əbilovdur. O, bildirdi ki, Xocalıya atası ilə dönməyi arzu edirdi, lakin bu, qismət olmadı: "Təəssüf ki, atamın təmsalında Xocalı, Vətən həsrəti ilə dünyasını dəyişmiş bir çox insanlar bu torpaqlara qayıda bilmədilər. Lakin buna baxmayaraq, biz buradayıq, biz qayıtmışıq, biz dünyasını dəyişmiş həmin insanların yurdlarına, ata yurdu-muza qayıtmışıq və onların sönmüş ocaqlarını alovlandırmaqdayıq. Mən də Sizin Böyük qayıdış programınız əsasında 2025-ci ilin aprel ayında doğma yurdu-ma - Xocalıma qayıtdım və öz sevimli peşəmi - müəllimlik sənətimi burada, öz doğma məktəbimdə yenidən davam etdirirəm".

Otuz dörd il qabaq göz yaşları və fəryadla tərk etdikləri yurdlarına döndükləri üçün xocalılar dövlətimizin başçısına böyük minnətdarlıqlarını bildirdilər.

Xocalı faciəsinin ağrısı xalqımızın yaddaşında əbədi yaşayacaq. Lakin artıq Xocalı yalnız kədərin deyil, həm də dirçəlişin və ədalətin rəmzidir. Azad Xocalıda xocalılılar bu günlərin sevinci və qüruru, gələcəyə sonsuz ümidlərlə yaşayırlar.

Zöhrə FƏRƏCOVA,
"Azərbaycan"